

Sektor služeb pro domácnost: péče o osoby a o domácnost v Česku Zlepšování pracovních podmínek a služeb skrze sociální dialog

Projekt PERHOUSE

Projekt je financován Evropskou unií; Ref. 101052340.

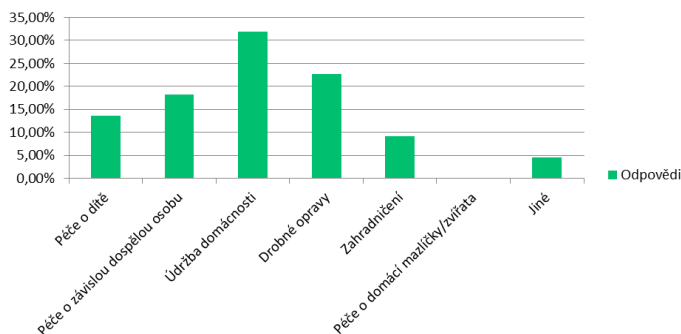
Shrnutí

Autoři: Lenka Hanulová, Středoevropský institut pro výzkum práce

Hlavní charakteristiky a výzvy v sektoru služeb pro domácnost

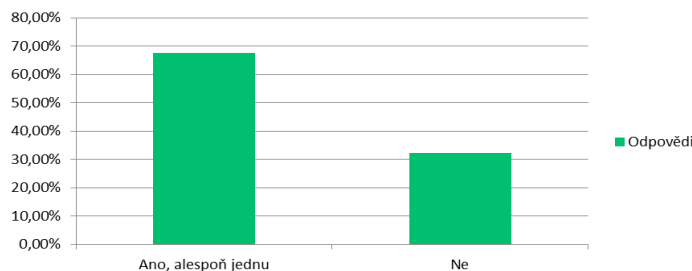
- Činnosti v rámci SPD se týkají buď péče o osoby v domácnosti, nebo péče o domácnost, jako jsou například zahradnické práce, úklid nebo drobné opravy v domácnosti.
- Podle zdrojů financování lze SPD klasifikovat jako veřejné nebo soukromé.
- Pracovní poměry SPD mohou mít formální, poloformální a neformální charakter.
- Pokud jde o poptávku po službách domácí zdravotní péče, v roce 2007 využívalo služeb domácí zdravotní péče 134 436 pacientů, v roce 2017 se tento počet mírně zvýšil na 138 303 klientů, a do roku 2020 se jejich počet zvýšil na 145 796 (ÚZIS, 2021).
- Pokud jde o služby domácí sociální péče, v roce 2020 je využilo přibližně 100 480 osob. Konkrétně se jednalo o 1 694 dětí, 30 319 mužů a 68 467 žen, kteří v tomto roce využili služeb domácí sociální péče. To znamená, že průměrný počet osob využívajících službu domácí sociální péče byl 9,6 na 1000 obyvatel.
- V roce 2020 využívalo služby osobní asistence 10 191 osob, přičemž tuto skupinu klientů tvořilo 1 152 dětí, 3 198 mužů a 5 841 žen.
- Poptávku po péči o domácnost je velmi obtížné posoudit vzhledem k tomu, že tato část sektoru SPD nespadá pod veřejné financování, což vládní orgány nemotivuje shromažďovat oficiálních údajů nebo vést statistiky.
- Celkově podle průzkumu poptávky přibližně 67,7 % respondentů alespoň jednou využilo SPD v posledních 5 letech.
- Důvodem využití SPD je podle průzkumu poptávky v polovině případů (50 %) nedostatek času respondentů vykonat práci samostatně nebo jejich neschopnost ve smyslu získání potřebných dovedností (36,4 %).
- Většina respondentů vyhledává poskytovatele služeb na doporučení další osoby (45,5 %), následuje 18,2 % respondentů, kteří kontakty na poskytovatele vyhledávají na webových stránkách.
- Veřejný sektor poskytuje služby domácí péče prostřednictvím agentur domácí zdravotní péče Ministerstva zdravotnictví ČR a prostřednictvím registrované služby Pečovatelská služba Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.
- V roce 2024 bylo u Ministerstva práce a sociálních věcí registrováno 675 poskytovatelů sociální péče nabízejících službu domácí sociální péče a u Ministerstva zdravotnictví bylo v roce 2024 registrováno 677 poskytovatelů služby domácí zdravotní péče.
- Celkově tvoří výdaje na služby dlouhodobé péče v České republice přibližně 12,6 % všech výdajů na zdravotní a sociální služby, přičemž v roce 2021 bylo na dlouhodobou péči vynaloženo 73,4 miliardy Kč.
- Podle údajů z roku 2021 si pracovníci domácí zdravotní péče si vydělali v průměru 33 789 Kč (1352 EUR), což je ve srovnání s průměrným platem zdravotních sester ve stejném roce - 54 663 Kč (2787 EUR) - mnohem méně.
- Ve službách domácí sociální péče se průměrný plat pohyboval mezi 27 000 a 29 000 Kč (1080 - 1160 EUR), což je pod průměrným platem v zemi - 43 341 Kč (1734 EUR).
- Podle průzkumu poptávky respondenti uvádí, že pracovníkům SPD platí 250 až 350 Kč (9,9 - 13,8 EUR), přičemž průměr činí 325 Kč (12,8 EUR).

Graf 1: Nejčastěji využívaný typ služby v posledních 5 letech

Zdroj: Průzkum poptávky po SPD

Graf 2: Využívání SPD v posledních 5 letech

Zdroj: Průzkum poptávky po SPD

Největší výzvou v sektoru SPD je nedostatek pracovníků, který vyplývá z obtíží, jako jsou nízké finanční odměny, malá efektivita práce, podceňované společenské postavení atd.

Klíčová zjištění o sociálním dialogu v oblasti osobních služeb a služeb pro domácnosti

- V České republice neexistuje sociální dialog, který by byl zaměřen speciálně na pracovníky v sektoru SPD, a pokud vůbec ano, většina otázek řešených sociálními partnery se týká činnosti sektoru veřejné péče.
- Hlavními sociálními aktéry jsou Asociace poskytovatelů sociálních služeb (APSS), která zastupuje poskytovatele, Odborový svaz zdravotnictví a sociální péče (OS ZaSP) a Odborový svaz pracovníků v sociálních službách (ALICE), které zastupují odbory a různé nevládní organizace, jako je A doma, Pečuj doma nebo Sdružení pro integraci a migraci (SIMI).
- Odborové organizace však mají v sektoru péče o osoby v domácnosti omezený vliv, což platí především v sektoru SPD. A to i přesto, že postavení pracovníků veřejného sektoru SPD je v rámci omezeného prostoru poměrně silná vzhledem k tomu, že soukromí poskytovatelé zdravotní a sociální péče se spoléhají na státní financování.
- Problémy a pracovní podmínky ve službách péče o domácnost jsou také jen zřídka diskutovány nebo řešeny v rámci sociálního dialogu, a to zejména kvůli nedostatečnému zapojení odborů.
- Při řešení specifických problémů, s nimiž se potýkají pracovníci v oblasti péče o domácnost v rámci sektoru SPD, jsou odbory v Česku stále méně aktivní. Přesněji řečeno, protože se většina odborových organizačních technik v postsocialistických zemích soustředí na třídní nebo profesní identitu, odbory zůstávají neslučitelné se situací neformálních pracovníků SPD, kteří se identifikují spíše se svým pohlavím, rasou/etnickou skupinou nebo imigračním statutem.
- Sociální partneři i pracovníci v sektoru služeb péče o osoby identifikovali tyto problémy:
 1. nedostatek pracovníků
 2. nízké finanční ohodnocení
 3. nízká efektivita práce
 4. podceňované společenské postavení
 5. nedostatečná kvalita
 6. legislativní překážky
 7. společenská izolace pracovníků
- Mezi výzvy v sektoru SPD, které se týká péče o domácnost, patří:
 1. prekarizované pracovní smlouvy
 2. vykořisťování
 3. nedostatečná bezpečnost na pracovišti

V České republice ovlivňuje povahu sociálního dialogu v sektoru SPD i obecně velmi málo rozvinutý rámec sociálního dialogu celkově.

Řešení a navrhovaná opatření

- posílit podporu osobních asistentů, ať už z hlediska poskytované kvalifikace a školení nebo finanční podpory.
- zvýšit finanční ohodnocení, aby se tento sektor stal atraktivním, a tím by se zabránilo dalšímu nedostatku pracovních sil a případně se tento nedostatek snížil.
- podporovat zřízení tripartitních konzultačních mechanismů pro umožnění či usnadnění dialogu a dosažení konsensu o navrhovaných opatřeních.
- posílit kapacity odborových svazů a zaměřit se v jejich agendách na SPD.
- provádět opatření a vznášet podněty k legalizaci neformálních pracovních dohod v sektoru SPD.

Informace o projektu

Výstupy projektu zahrnují komplexní zprávu o službách pro domácnost a o sociálním dialogu v [země] a srovnávací zprávu pro 12 středoevropských zemí.

Všechny výstupy projektu jsou k dispozici na adrese <https://cel.si.sk/en/projects/detail/209/>

Financováno Evropskou unií. Vyjádřené názory a stanoviska jsou pouze názory a stanoviska autora (autorů) a nemusí nutně odrážet názory a stanoviska Evropské unie. Evropská unie ani instituce zapojené do tohoto projektu za ně nenesou zodpovědnost.

Odkazy

- ALICE (2024). "O nás". MO UZO zaměstnanců a zaměstnanců v sociálních službách. Dostupné z <https://www.aliceuzo.cz/cs/pages/about/us/>.
- ČSÚ (2022a). "Mzdy ve zdravotnictví". Český statistický úřad. Dostupné z <https://www.czso.cz/documents/10180/197345000/26003422.pdf/ca5c3011-c3d3-44c5-bd56-90c4ab2ebf1a?version=1.3>.
- ČSÚ (2022b). "Míry zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomické aktivity - září 2022." Český statistický úřad. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/crí/miry-zamestnanosti-nezamestnanosti-a-ekonomicke-aktivity-zari-2022>.
- ČSÚ (2023). "Výsledky zdravotnických účtů ČR - 2010-2021". Český statistický úřad. Převzato z [Výsledky zdravotnických účtů ČR - 2010-2021 | ČSÚ \(czso.cz\)](https://www.czso.cz/csu/czso/vysledky-zdravotnickych-uctu-cr-2010-2021).
- Ezzedine P. et al. (2012). "Pečuj a vypečeme tě: zpráva o neplacené práci v ČR". Genderová demokracie/ Women's and Gender Politics. Převzato z https://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/hbs_pecuj_a_vypeceme_te_zprava_o_neplacene_praci_v_cr_pdf_web.pdf.
- Horecký, J. & Smejkal, M. (2021). "Význam sociálního dialogu a kolektivního vyjednávání v procesu utváření pracovních podmínek". Balkans Journal of Emerging Trends in Social Sciences. 4(1). s. 54-63.
- Martišková, M. (2020). Kvalita práce a pracovněprávní vztahy v osobních službách a službách pro domácnost (PHS-QUALITY), Národní zpráva: Česko. Převzato z <https://www.celsi.sk/en/publications/research-reports/detail/130/job-quality-and-industrial-relations-in-the-personal-and-household-services-phs-quality-national-report-czechia/>.
- MoLSA (2021). "Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2020". Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dostupné z https://www.mpsv.cz/documents/20142/975025/Statisticka_rocenka_z_oblasti_prace_a_socialnich_veci_2020+%281%29.pdf/e38317ba-3b08-2c50-7558-2a7381baee9f.
- MoLSA (2022). "Nařízení vlády č. 464/2022 Sb.". Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dostupné z https://www.mpsv.cz/documents/20142/977619/2.%29+NV+%C4%8D.+464_2022+Sb..pdf/b98e461e-cd43-f36b-1ab9-ffcb8f1f826b.
- MoLSA (2024). "Registr poskytovatelů služeb". Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dostupné z <https://www.mpsv.cz/registr-poskytovatelu-sluzeb>.
- ÚZIS (2021). "ZDRAVOTNICTVÍ ČR: Stručný přehled činnosti oboru domácí zdravotní péče za období 2007-2020". Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. Převzato z <https://www.uzis.cz/res/f/008403/nzis-rep-2021-k31-a089-domaci-zdravotni-pecce-2020.pdf>.
- ÚZIS (2024). "Národní registr poskytovatelů zdravotních služeb". Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. Dostupné z <https://nrpzs.uzis.cz/index.php?pg=vyhledavani-poskytovatele--pro-verejnost>.

Projekt PERHOUSE: Sektor služeb pro domácnost (SPD) v zemích střední a východní Evropy: Zlepšování pracovních podmínek a služeb prostřednictvím sociálního dialogu je realizován v rámci výzvy Zlepšování odborných znalostí v oblasti sociálního dialogu, program SOCPL-2021-IND-REL-01. Projekt je financován Evropskou unií, ref. číslo 101052340.